

північний захід. Також було нанесено на карту значну частину берегів Східної Антарктиди.

Початок систематичній міжнародній співпраці в Антарктиці поклав Міжнародний геофізичний рік (1957–1958).

Войтенко М., Пасичник В.
ХНУРЭ

ИСТОРИЯ РАЗВИТИЯ КП ХКБМ ИМ. А. А. МОРОЗОВА

Прогресс техники в военном деле в начале XX ст. вызвал к жизни новый вид вооружения – танки. Исход мировых войн и локальных конфликтов стал напрямую зависеть от степени применения в них танковых войск – главной ударной силы сухопутных армий. Танк сегодня – один из наиболее сложных объектов техники. Его конструкция обеспечивает надежность и работоспособность в экстремальных условиях при воздействии климатических, эксплуатационных и боевых факторов. Харьковское конструкторское бюро по машиностроению (ХКБМ) имени А. А. Морозова является одним из ведущих КБ, которое занимается созданием и совершенствованием основных боевых танков и тягачей. За семидесятипятилетний период своей истории коллектив разработал многие образцы боевой техники и освоил их производство. В стенах КБ воспитано не одно поколение талантливых, высококвалифицированных специалистов, выработан собственный стиль проектирования.

История ХКБМ начинается в декабре 1927 г., когда на ХПЗ был создан новый коллектив – танковая конструкторская группа. Во второй половине 1936 г. ХПЗ им. Коминтерна был переименован в завод №183. Главным конструктором танкового КБ был назначен М. И. Кошкин. В октябре 1937 г. завод №183 получил задание на разработку нового танка. В результате этой работы был создан танк, получивший наименование Т-34. 26 сентября 1940 г. скончался М. И. Кошкин. Главным конструктором танкового КБ был назначен его ученик и соратник – А. А. Морозов. В начале войны эвакуированный в Нижний Тагил Харьковский завод и местный Уралвагонзавод были объединены в одно предприятие, которое назвали Уральский танковый завод № 183. Главным конструктором был А. А. Морозов. Послевоенная история Харьковского танкового конструкторского бюро начинается в 1951 г. с момента перевода А. А. Морозова в Харьков и назначения его Главным конструктором КБ-60М. Послевоенный период деятельности А. А. Морозова связан с продолжением линии развития средних танков.

Весь богатый опыт производства и применения танка Т-34 был использован при создании танков Т-54 и Т-55.

В Харькове Александр Александрович Морозов сразу включается в работу по созданию нового, ещё более совершенного танка. В октябре 1963 г. создан танк Т-64, опередивший на десятилетия танкостроение всего мира и ставший базовой машиной, на основе которой были созданы танки Т-72, Т-80, Т-84. После смерти бывшего главного конструктора ХКБМ А. А. Морозова, учитывая его заслуги в области отечественного танкостроения, Харьковскому конструкторскому бюро по машиностроению присваивается имя А. А. Морозова. В этом КБ А. А. Морозов проработал свыше 50 лет, 36 из которых был бессменным главным конструктором. Наряду с совершенствованием танков Т-64 с 1981 г. в КБ велись проектные работы по разработке танка с принципиально новыми компоновочными и конструктивными решениями. В 1987 г. производственная база ХКБМ изготовила опытные образцы нового танка, получившего обозначение Т-80УД.

После достижения Украиной независимости ХКБМ имени А. А. Морозова постаралось не утратить свои ведущие позиции в разработке танков. В 1993 г. его бюро приняло решение продолжить разработки на базе танка Т-80УД, в результате чего был создан основной боевой танк Т-84.

История ХКБМ имени А. А. Морозова является одной из наиболее ярких страниц в танкостроении бывшего Советского Союза, когда творческое соревнование нескольких КБ позволяло удерживать лидирующие позиции в мировом танкостроении. Сегодня ХКБМ имени А. А. Морозова поручена координация работ по организации производства всей номенклатуры военно-гусеничных машин в Украине. Имеющийся конструкторский и производственный опыт, накопленный за прошедшие годы, создаёт уверенность в том, что задача будет успешно выполнена.

Голова В.
НТУ «ХПИ»

ЗАСЛУЖЕНИЙ ПРОФЕСОР ХТІ – А. П ЛІДОВ

Олександр Павлович Лідов народився 12 липня 1853 р. в селі Ледкіно Бельського повіту (Смоленська губернія) у сім'ї військового. Після закінчення курсу Московської гімназії №2 1870 р. вступив на

природничій відділ фізико-математичного факультету до Московського університету, а на другому курсі перейшов до Санкт-Петербурзького технологічного інституту на хімічний відділ. Закінчивши його 1877 р. зі званням технолога, отримав місце інспектора (директора) і викладача фізики та хімії в приватному нижчому технічному училищі в Калузькій губернії.

З 1879 р. до 1889 р. обіймав посаду хіміка й одночасно посаду директора відкритого ним же невеликого хімічного заводу на мануфактурі А. І. Баранова в Олександровському повіті Володимирській губернії. За час перебування в Соколовській мануфактурі Лідов побудував великий завод для здобуття світильного газу з деревини.

Під час будівництва й експлуатації заводу Олександр Павлович виявився великим знавцем теорії та практики газової техніки. Він досконально вивчив газифікацію твердого палива й розробив власні методи сухої перегонки деревини. Уже в цей перший період своєї діяльності Олександр Павлович виявляє все більшу цікавість до наукових праць із техніки. За 10 років роботи він виконав 16 експериментальних робіт із хімічної технології.

1887 р. здобув посаду ад'юнкт-професора хімічної технології в Харківському технологічному інституті. Із 1902 р. – ординарний професор, а з 1915 р. – заслужений професор.

Упродовж більш ніж тридцятирічної праці в ХТІ професор О. П. Лідов виконав понад 80 наукових робіт, серед яких монографії та підручники «Хімічна технологія волокнистих речовин», «Керівництво до хімічного дослідження жирів і воску» тощо. Друге видання праці «Хімічна технологія волокнистих речовин» вийшло під ред. Д. І. Менделєєва.

Олександр Павлович співпрацював зі всіма періодичними технічними виданнями зі свого фаху. Його статті опубліковано в «Технічній збірці», «Нафтовій справі», «Віснику жирової промисловості», «Гірничо-заводській справі», «Вістях Південноросійського товариства технологів» та інших часописах. Також опублікував статті в словнику Брокгауза та Ефрона.

Зі школи О. П. Лідова вийшло багато інженерів, що багато зробили в хімічній і текстильній промисловості, і немало діячів вищої школи, серед яких декілька професорів. Усі вони згадували ім'я професора з любов'ю. Серед його учнів – академік АН УРСР М. І. Кузнецов, видат-

ний у країні фахівець в галузі пірогенних процесів, професор Н. Н. Ворожцов, С. А. Фокін, Г. Н. Гулінов та інші вчені й інженери.

Серед найбільш визначних робіт О. П. Лідова слід указати на: 1) спосіб електролітичного білення та приготування хлорнуватокислих солей, розроблений ним у 1880–1883 рр. спільно з В. А. Тихомировим. Зразки білення та солей були першими, експонованими на Московській промисловій виставці 1882 р. й Усесвітній Віденській виставці 1883 р.; 2) вивчення елаїдинової реакції; 3) вироблення методу безпосереднього вагового визначення газоподібного азоту в газових сумішах; 4) дослідження інертної частини повітря; 5) нові прийоми вагового визначення питомої частки газів.

Професора Харківського технологічного інституту О. П. Лідова не стало раптово від тифу 11 серпня 1919 р. Він залишив після себе видатні роботи в галузі органічної хімії.

У музеї НТУ «ХПІ» О. П. Лідову відведено стенд, де зберігаються старі фотокартки й роботи з його особистим підписом, а також деякі інструменти, з якими він працював. Його ім'я поряд із найпочеснішими випускниками та професорами вписане в історію Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут».

Голосняк О., Дудко М.
НТУ «ХПІ»

ПЕРІОДИ ІСТОРІЇ НАЦІОНАЛЬНОГО ТЕХНІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ «ХАРКІВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ»

Майже стотридцятирічний досвід діяльності нашого університету можна, на наш погляд, поділити на чотири періоди, кожний із яких має цінність передусім у пізнавальному плані та практичному застосуванні досвіду. Межі кожного із цих періодів, звичайно, умовні.

Перший період (1885 – початок 1920-х рр.) починається з моменту відкриття Харківського практичного технологічного інституту 1885 р. У ці роки формувалася науково-педагогічний колектив, змінювалася матеріально-технічна база навчання й науково-дослідної роботи, формувалася склад видатних учених у галузях: а) механіки – В. Л. Кирпичов, К. О. Зворикін, В. С. Кнаббе, О. І. Предтеченський; б) фізики – О. К. Погорелко, М. П. Клобуков, М. Д. Пильчиков; в) хімії – М. М. Бекетов, Є. І. Орлов, І. П. Осипов та ін. Науково-педагогічні